
ЦАРИК Л. П., д.геог.н., професор
ЦАРИК П.Л., к.геог.н, доцент

**ДЕРЖБЮДЖЕТНІ ТА ГОСПДОГОВІРНІ ПРОЕКТИ ,
ВИКОНАНІ НАУКОВИМИ ПРАЦІВНИКАМИ НДЛ
«МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИХ
СИСТЕМЕМ» КАФЕДРИ ГЕОЕКОЛОГІЇ ТА ГІДРОЛОГІЇ:
ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ЗРІЗ**

Науково-дослідна лабораторія (НДЛ) «Моделювання еколого-географічних систем» створена наказом по Тернопільському педагогічному інституті у 1993 році як науково-дослідний підрозділ географічного факультету, в рамках якого велась підготовка студентів за спеціальностями «географія» і «екологія». Серед стратегічних завдань НДЛ були:

- залучення викладачів до науково-дослідної розробки конкретних проблем еколого-географічного спрямування Подільського регіону;
- науковий супровід навчального процесу, у тому числі новостворених спецкурсів;
- формування наукових кадрів в межах факультету і університетів.

Першим науковим проектом новоствореної лабораторії була розробка навчальних матеріалів для вчителів, студентів і учнів «Проблеми екології рідного краю», над якими плідно працювали викладачі педагогічного інституту Царик Л.П., Потокій М.В., викладач інституту народного господарства Царик Т.Є. та спеціалісти Державного управління охорони навколишнього середовища Сінгалевич О.В. та Чайковський М.П. у 1993 році. Рецензували матеріали вчителі-методисти Долинська Н.В. та Задорожний Д.І. У матеріалах висвітлена складна еколого-географічна ситуація в Україні і Тернопільській області, опубліковані авторські картосхеми і реєстр заповідних об'єктів адміністративних районів області, переліки рідкісних видів рослин і тварин та словник екологічних термінів.

Випуск навчальних матеріалів був презентований на науково-практичній конференції «Екологічна ситуація у Тернопільській області: стан, проблеми, перспективи» (1994), проведеної під патронатом НЦ «Збучекологія».

У 1994 році зінційований проект підготовки навчальних матеріалів з Основ екологічних знань викладачами географічного факультету ТПІ та колегією Тернопільської міської адміністрації з питань охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я. Опубліковані матеріали у 1994 та 1995 роках скеровані у загальноосвітні заклади міста, а згодом і області.

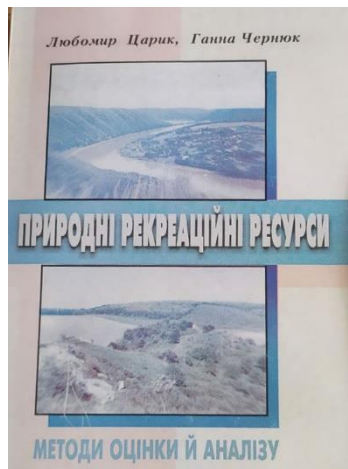
Першим аспірантом, що виконував дослідження у рамках НДІ став у 1995 році випускник географічного факультету Чеболда І.Ю. (наукові керівники проф. Бачинський Г.О., доц. Царик Л.П.), який успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Конструктивно-географічний аналіз природно-ресурсного потенціалу території (на прикладі Тернопільської області)» за спеціальністю «конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів» у Львівському державному університеті ім. І.Франка.

У 1996 році розпочалась підготовка першого монографічного видання викладачами географічного (Цариком Л.П., Питуляком М.В.) і природничого (Барною М.М., Черняком В.М., Зелінкою С.В., Пилявським Б.Р.) факультетів за результатами дослідження Голицького ботаніко-ентомологічного заказника, яке було опубліковано у 1997 році.

У 1997 році була організовано експедиційне дослідження екологічного стану долини р. Дністер та інвентаризації існуючих заповідних об'єктів у складі доц. Шиманської В.О., доц. Царика Л.П., інспектора Держкомприроди Чайковського М.П. та студентів спеціальності «Екологія...» ТНПУ Новицької С., Дутки О., Сліпченко І., Царика П. За результатами експедиційних

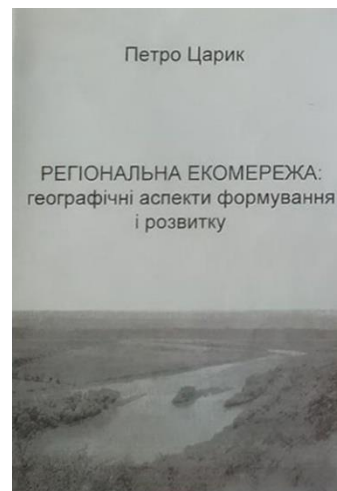
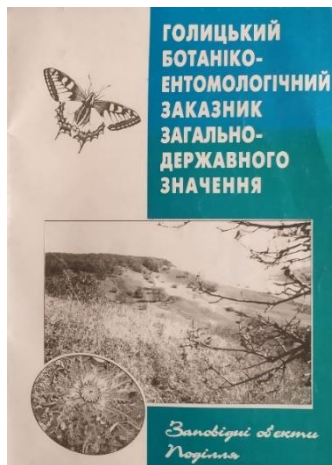
досліджень опубліковано ряд статей, відзнято відеофільм та підготовлено анотований звіт. Результати наукових досліджень доповідались на першій Міжнародній науковій конференції «Еколого-географічні дослідження у сучасній географічній науці» (Тернопіль, 1999).

Першою держбюджетною те-мою, що виконувалась в рамках НДЛ, була «Створення і апробація оціночних методик природних рекреаційних ресурсів (на матеріалах Тернопільської області)».

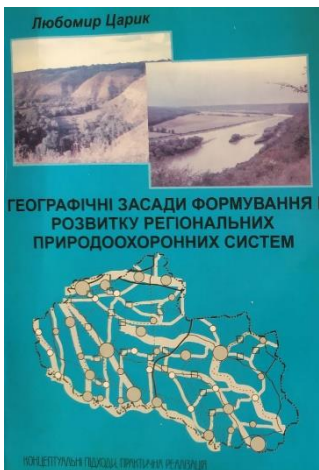
У роботі над темою були за-діяні доц. Л.П. Царик, доц. Г.В. Чер-нюк, ст.лаборант Демянчук П.М. За результатами роботи опублікована наукова монографія «Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу» (2001 р.), у якій поданий ґрунтовний аналіз природних рекреаційних ресурсів Тернопільщини та відпрацьовані методики їх оцінок.

У 2005-2006 роках співробітниками лабораторії спільно з науковцями Інституту екології Карпат виконувалась госп-договірна тема

«Обґрунтування схеми регіональної екомережі Тернопільської області», задля створення якої була проведена низка спільних експедиційних досліджень центральних та південних районів Тернопільщини. Виконавцями були науковці Інституту екології Карпат та наукові працівники НДІ Любомир Царик, Петро Царик. Останній у 2005 році захистив кандидатську дисертацію та опублікував однойменну монографію «Регіональна екологічна мережа Тернопільщини: географічні аспекти формування і розвитку».

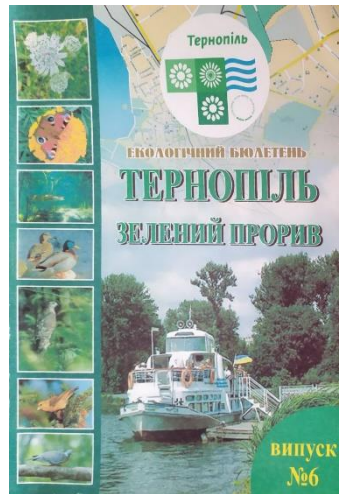
У період з 2006 року розпочинаються експедиційні дослідження заповідних ландшафтів Хмельницької і Вінницької областей разом із новим аспірантом кафедри геоecології...

Касіяником І.П., за результатами яких виконано госпдоговірну тему «Обґрунтування схеми природоохоронної системи Поділля» та» опубліковано монографічне дослідження «Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем: концептуальні положення, практична реалізація» (Царик Л.П., 2009), захищена докторська дисертація.

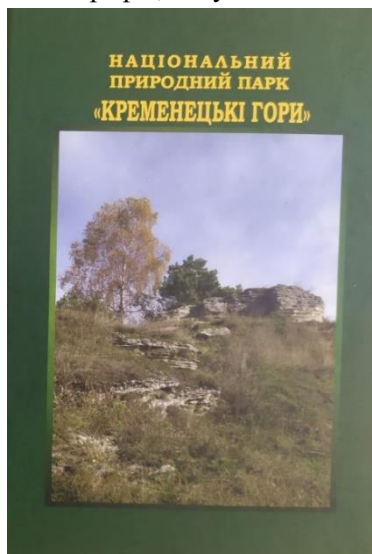
У 2011 році завершена госпдогвірна робота над обґрунтуванням схеми локальної екомережі м. Тернополя, дослідження такого роду виконано одним із перших в Україні. За результатами здійснено ряд публікацій і доповідей на всеукраїнських конференціях (Сімферополь, 2012; Київ, 2013). Матеріали обґрунтованої схеми локальної екомережі міста опубліковано в Екологічному бюлетні міста,

У 2012 році працівники НДІ брали участь у розробці держбюджетної теми з обґрунтування базових елементів націо-нальної екомережі (координатор проекту д.б.н., проф., завідувач кафедри заповідної справи, директор Центру заповідної справи, рекреації та екотуризму державної екологічної академії після-дипломної освіти та управління Байрак О.М.) та підготовки Національної доповіді з формування екомережі України від Подільського регіону за напрацюваннями 2006-2010 років. Картографічна продукція співробітників лабораторії («Схема регіональної екомережі Поділля» і «Схема локальної екомережі м.Тернополя») була представлена на міжнародному форумі «Довкілля для України», що відбувся у м. Києві 24-26 квітня 2012 року.

У 2015-2018 рр. при НДЛ «Моделювання еколого-географічних проблем» виконано 3 держбюджетні та 2 госпдоговірні теми з проблем організації території та раціонального використання природних ресурсів НПП «Кременецькі гори», ПЗ «Медобори», РЛП «Загребелля», НПП «Дністровський каньйон», Білокриницького дендрологічного парку. Опублікована монографія «НПП «Кременецькі гори»» Результати наукових досліджень послужили основою запровадження у навчальний процес нових спецкурсів за авторськими програмами: Екологічна географія, Наукові засади формування екомереж.

У 2021 році у НДЛ виконано дві госпдоговірні теми, одна на замовлення Тернопільської міської ради «Розробка звіту про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Тернопільської міської територіальної громади на 2022-2024 роки» (Виконавці: Л.Царик, І.Кузик, С. Новицька), друга на замовлення комунального підприємства «Об'єднання парків культури і відпочинку м. Тернополя» на тему «Розробка звіту про стратегічну екологічну оцінку Проекту програми розвитку парків на 2022-2024 роки (Виконавці: Л. Царик, І. Кузик, С.Новицька).

У 2024 році у рамках НДЛ виконано госпдоговірну тему Розробка Звіту про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми економічного і соціального розвитку Тернопільської міської територіальної громади на 2025- 2027 роки. (Виконавці: Л. Царик, І. Кузик, Л. Янковська).

Таким чином, науковцями науково-дослідної лабораторії за період з 2021 року виконано 14 наукових проектів і реалізація ще двох передбачається у 2025 році. Це посприяло визнанню проведених досліджень серед замовників, зростання рейтингу наукової установи. Набуттю певного досвіду роботи науковими працівниками.

Література:

1. Царик Л.П. Двадцятилітній ювілей спеціальності «Екологія, охорона навколишнього природного середовища та збалансоване природокористування» у Тернопільському педуніверситеті. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка.. Серія: географія*. 2013, №2 С. 3-9.

2. Царик Л.П. .3 історії розбудови спеціальності «Екологія, охорона навколишнього природного середовища та збалансоване природокористування» у Тернопільському педуніверситеті/ Екологічна освіта і наука у Тернопільському університеті: стан, проблеми, перспективи. Матеріали науково-методичної конференції. Тернопіль, 2014 С. 3-7.

3. Царик Л. Навчально-виховна, науково-дослідницька і профорієнтаційна діяльність колективу кафедри геоєкології у 2022 – 2023 н.році Матеріали звітної наук конфер. виклад., аспір, магістрантів, студ. каф геоєкології та НДЛ «Моделювання еколого-географічних систем», Тернопіль, 2023. С. 3-9.

4. Царик Л. Про результати діяльності колективу кафедри геоєкології.. у 2013-2019 роках та завдання на найближчу перспективу. Матеріали звітної наук конфер. виклад., аспір, магістрантів, студ. каф геоєкології та НДЛ «Моделювання еколого-географічних систем», Тернопіль: ТНПУ, 2020. С. 3-8.